

ТРАНСНАЦИОНАЛНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО В КОНТЕКСТА НА ИНТЕЛИГЕНТНАТА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ

доц. д-р Диана Съботинова
Бургаски свободен университет

TRANSNATIONAL COOPERATION IN THE CONTEXT OF SMART SPECIALISATION

Assoc. Prof. Diana Sabotnova, PhD
Burgas Free University

***Резюме:** Запазването на конкурентоспособността в глобалната икономика зависи от транснационалната дейност и участие в глобалните вериги на стойността. Транснационалното сътрудничество е в основата на постигането на икономически растеж. Много региони разработват стратегии за интелигентна специализация. Засилването на междурегионалното сътрудничество в контекста на интелигентната специализация повишава конкурентоспособността на икономиките. Иновациите подпомагат икономическия растеж посредством идентифицирането и прилагането на конкурентни предимства, които засилват интеррегионалните и интернационалните връзки и сътрудничество.*

***Ключови думи:** интелигентна специализация, транснационално сътрудничество.*

***Abstract:** Maintaining competitiveness in the global economy is based on transnational activities and participation in the global value chains. Transnational cooperation is the key for achieving economic growth. Many regions develop smart specialisation strategies. Strengthening interregional cooperation in the context of smart specialisation increases competitiveness of the economies. Innovation promotes economic growth through identifying and implementing of competitive advantages, which amplify interregional and international connections and cooperation.*

***Key words:** smart specialisation, transnational cooperation.*

Интелигентна специализация

Концепцията за интелигентната специализация е свързана с редица донякъде противоречащи си изисквания към политиката: идентифициране на приоритетите на вертикалната логика (специализацията) и едновременно с това запазване работата на пазарните сили, за да бъдат идентифицирани ниши, от които да бъдат избрани приоритетите (интелигентна). Природата на интелигентната специализация е експериментална. Взетите решения е нужно да се преосмислят. Националните и регионални политики за интелигентна специализация следва да преразглеждат идеите и стратегическите решения, както и да се учат от своя собствен опит и постиженията на другите.

Нови и съществуващи мрежи за транснационално обучение се очаква да помогнат на регионите, като транснационалното сътрудничество включва дейности, които да засилят регионалните иновационни системи, които на свой ред да подобрят потен-

циала за подобряване на продуктите, изкачване по веригата на стойността, предприемачески открития, нови пътища за развитие и икономически растеж. Пътят към засилване на предприемаческите открития и откриване на нови пътища за развитие е чрез транснационално сътрудничество в областта на инструментите на политиките, което води до общи транснационални иновативни стратегии.

Транснационално сътрудничество и икономически растеж

Три са предизвикателствата пред икономическия растеж, постигнат чрез транснационално сътрудничество и обучение: 1) подобряване свързаността в регионалните иновативни екосистеми чрез използване на интеррегионално сътрудничество; 2) изграждане на силни регионални иновационни екосистеми чрез свързване на транснационалните мрежи и системите на иновации; 3) постигане на икономически растеж чрез подобрени регионални и макрорегионални – Европейски екосистеми на иновации.

Интелигентната специализация започва вътре в регионите, където има предварително създадени условия за растеж. Особено важни са добре свързаните регионални системи на иновации (регионалните иновационни екосистеми), моделът на тройна спирала и регионалните платформи за развитие. Регионалната иновационна екосистема може да бъде разглеждана като комбинация от: съществуващите и възникващите индустриално силни страни, представени от съществуващи индустриални възможности в центъра на регионалната специализация; доставчиците на знания в региона – университети, наукоинтензивни предприятия, доставчици на хай-тек услуги, образователни институции и други центрове; връзки между доставчиците на знания и индустриалните възможности в региона; свързаност между индустриалните играчи и доставчиците на услуги в региона и с външни (транснационални, макронационални, европейски или глобални) мрежи и системи на иновации, включително вериги на стойността и бизнес мрежи.

Регионите имат много различни екосистеми на иновации:

Регионите иновационни лидери имат високо диверсифицирани индустриални структури и няколко зони или центъра на експертиза. Доставчиците на знание и индустриалните участници са силно свързани вътре в региона и имат силни връзки с глобалните иновационни мрежи и системи. Главните индустрии в тези региони са добре разположени във веригите на стойността, печеливши са и с висока добавена стойност. Имат капацитета да създават нови пътища за развитие чрез комбинирането на различни, понякога несвързани форми на знание.

Специализираните региони имат силни индустриални сектори, които са силно свързани с центровете на знание и експертиза. Тези региони имат висока способност да отговарят на глобалните пазарни предизвикателства, да разширяват и обновяват индустриалния си път на развитие и да развиват индустриалните си възможности в нови посоки. Като цяло, възможностите им да създават изцяло нови пътища за развитие са ограничени.

Индустриалните региони имат ефикасни индустриални сектори, чиито иновации са предимно от вида учене чрез правене. Тези региони имат слаби или неизградени центрове на експертиза вътре в региона, като в резултат на това имат относително малки възможности за достъп или свързване с външни мрежи на експертиза (нисък абсорбиционен капацитет). Подобни региони са в тези части на съществуващата верига на стойността, които изискват от тях да се конкурират въз основа на ниски разходи.

Селските региони. В Европа има много различни селски региони. Някои от тях използват напреднало научно обосновано знание при производството на храни, свързани са със сложни и установени вериги на стойността и доставчици на знание. Имат способност да създават нови пътища за развитие чрез комбиниране на наука и природни ресурси. Много селски региони обаче са фрагментирани и не добре развити.

Съвременни управленски практики XI – БСУ, 2021
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ В ДЕСЕТИЛЕТИЕТО
НА СВЪРЗАНОСТТА И АВТОМАТИЗАЦИЯТА

Периферните региони – в тях центрове на експертиза и индустриална активност са като цяло фрагментирани и недостатъчно развити. В някои периферни региони липсват дори базисни ключови компоненти на регионалните системи на иновации.

За да бъдат в състояние да диверсифицират и/или да идентифицират нови пътища за развитие (чрез редица процеси на предприемаческо откритие), регионите следва да имат достъп до нови форми на знание, да създават нови комбинации от своите ресурси, за да са в състояние да се придвижат от „разширение на пътя“ към „създаване на пътя“ на развитието си. Институциите на изследователската и информационна система могат да бъдат в ролята на медиатори за дифузията на местно знание между глобалните мрежови възли и регионалните ресурсни бази. Подобно проактивно използване на транснационалните мрежи помага на диверсификацията на регионалните системи на иновации.

Регионалните екосистеми на иновации не трябва да останат затворени за външни участници. Точно обратното, за да станат по-динамични и диверсифицирани, тези регионални иновационни екосистеми трябва да бъдат подсилени чрез отварянето им и разширяването на научните мрежи, центрове на експертиза и бизнес мрежите, които осигуряват регионален достъп до водещи глобални технологии. Например, регионалната амбиция за придвижване по веригата на стойността може да бъде разглеждана като стратегия за „разширяване на пътя“, подпомогната от транснационалните мрежи. Разширяването на мрежите на знанието може да бъде разглеждано и като част от обща (транснационална или макрорегионална) иновационна стратегия. Подобни транснационални иновационни стратегии позволяват на партньорите да се възползват от европейското регионално многообразие, като група от региони биха могли да разработят стратегии, базирани на съвместна еволюция и допълване. Този колаборативен подход се очаква да засили критичната маса и сложността, като допълнително подкрепи предприемаческите открития от различен вид в регионите. Може да допринесе и за укрепване на иновационните системи и мрежи на европейско равнище.

Инструменти на транснационалното сътрудничество

От регионалните иновационни екосистеми зависи интензивността на сътрудничеството за интелигентна специализация, което може да започне отдолу нагоре, като включва размяна на данни и информация, и след това се стигне до експерименти със съвместни проекти, а на по-късен етап прерасне в стратегически платформи и подготовка на инструменти за финансиране, позволяващи създаването на общи програми. Тази еволюция на транснационалното сътрудничество в областта на интелигентната специализация от взаимна информираност до обща стратегия може да бъде сравнена със стълба, на която всяко стъпало води до следващото, и въпреки че някои могат да бъдат пропуснати, непрекъснатите усилия и успешното партньорство помагат за изграждането на солидна основа за общи транснационални стратегии.

Еволюцията на транснационалното сътрудничество от споделена информация до общи стратегии включва: споделена/обща информация, споделяне на добри практики; експериментиране с трансфер на добри практики от други региони; отваряне на програмите за външни партньори; изграждане на стратегически платформи за непрекъснати общи дейности и проекти; общи стратегии (между граници, между региони, транснационални, макрорегионални).

При превръщането на целите и приоритетите на изследванията и иновациите в стратегия за интелигентна специализация, регионите се очаква да могат да привлекат конкурентно финансиране. Различни форми на транснационално сътрудничество могат да се окажат подходящи за различните фази на планирането и реализирането на интелигентната специализация. Формата на сътрудничество, която е най-пряко свързана с развитието на платформата за регионално развитие, е интеграцията на инструментите на политиката в процеса на осъществяването на интелигентната специализация.

За изграждането на стабилни регионални иновационни стратегии за интелигентна специализация е важно да бъдат намерени възможностите за учене от опита и практиката на другите региони. Платформата за интелигентна специализация предлага следните инструменти:

Инструментът за регионален бенчмаркинг е интерактивен инструмент, който помага за идентифицирането на подобни по структура региони в Европа. Инструментът позволява идентифицирането на региони, в които условията са близки и подходящи за развитие, движено от иновациите (социални, икономически, технологични, институционални и географски характеристики). Това са тези характеристики, които не могат да бъдат лесно променени в краткосрочен период и които са свързани с влиянието на иновацията и икономическата еволюция, протичащи в даден регион.

Eye@RIS3 база данни е онлайн база данни от различни източници – регионални стратегии за изследване и иновации за интелигентна специализация, семинари и доклади за експертна оценка. Базата данни включва също така и информация за приносите на регионите. Целта на тази база данни е да предостави информация за регионалните и регионални приоритети, за да подпомогне регионите да намерят своите уникални ниши и потърсят потенциални партньори за сътрудничество.

Инструментът за търговия на ЕС е напълно интерактивно уеб базирано приложение за визуализация на междурегионалните търговски потоци и анализ на конкурентната позиция на регионите. Целта на този инструмент е да направи възможен достъп до регионалните активи и да анализира икономическата позиция на даден регион като първата стъпка в процеса на изграждане на регионални политики и стратегии за интелигентна специализация. „Конкурентните карти“ показват кой регион и в коя област се конкурира международно с друг регион. Конкуренцията е дефинирана като степен на припокриване на търговските мрежи с тези на конкурентите. Изследвайки припокриването на пазарите може да бъде установено кои пазари са най-важни за фирмите и кои региони са силно представени (и са потенциални конкуренти) в съответните области. Главните международни конкуренти са различни в различните региони и дори в различните сектори в даден регион. Причината за това е разликата в припокриването на пазарите за даден регион и сектор. Това изисква внимателна оценка на политиките от страна на регионалните, национални и европейски власти, въз основа на конкурентния бенчмаркинг.

Инструментът за мониторинг на ИКТ е уеб базиран и дава информация планираните инвестиции в ИКТ на европейските структурни и инвестиционни фондове (данните са от оперативните програми относно планираните инвестиции в ИКТ). Данните са предоставени на регионално равнище, но включват и информация за национални и транснационални програми за сътрудничество.

Транснационално сътрудничество и интелигентна специализация

Осъществяването на стратегията за интелигентна специализация в регионите не е статичен процес, протичащ отгоре надолу. Той не е базиран на строго прилагане на статичен набор от инструменти, уточнени в началото на цикъла на планиране на дейността. На всяка фаза на реализиране на интелигентната специализация може да се гледа като на експериментален процес на „проба и грешка“. По време на експеримента към дизайна, визията и дългосрочните цели се подхожда като към хипотези, които могат да бъдат както потвърдени, така и отхвърлени в процеса на реализирането и мониторинга на ефектите върху регионалната иновационна екосистема.

Това предполага нуждата от вградени цикли за обратна връзка, свързващи различните елементи на процеса: изпълнението, фактическото въздействие върху регионалните иновационни екосистеми (наблюдавани чрез мониторинг и оценка), анализ на стратегията за интелигентна специализация, както и механизмите на дизайн и уп-

Съвременни управленски практики XI - БСУ, 2021
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ В ДЕСЕТИЛЕТИЕТО
НА СВЪРЗАНОСТТА И АВТОМАТИЗАЦИЯТА

равление. Регионалните иновационни екосистеми (често структурирани около два главни възела: университетите и индустрията/бизнеса) могат да бъдат фрагментирани в някои региони. Тази фрагментация може да бъде свързана с потенциално критично разминаване в тройната спирала на иновациите, справянето с което изисква значителни усилия за свързване на различните участници – университети, индустрия, правителство.

В някои региони, където има дълга история на еволюция между университетите и индустрията, двете страни разчитат на успехите и постиженията си. Индустрията и университетите са свързани чрез регионалните пазари на труда и са подкрепени чрез нарастващата мобилност на експертите и преподавателите. В други региони, университетите и индустрията са два коренно различни свята с различни правила, свързани с твърде различни мрежи на знания. В тези региони университетите са свързани с глобални научни общности, но приносят им към регионалното развитие е ограничен.

Укрепване на регионалните иновационни екосистеми

Важността на иновационните мрежи в глобалната икономика изисква регионална иновационна политика, която излиза извън регионалните и национални граници. Сътрудничеството в областта на интелигентната специализация на страните и регионите обединява силните им страни, използва компетентността им в областта на изследванията и иновациите, осигурява нужния изследователски потенциал, преодолява липсата на критична маса, фрагментацията и получава достъп до глобалните вериги на стойността.

Една от движещите сили зад транснационалното и междурегионално сътрудничество в контекста на интелигентната специализация е свързана с опит за преодоляване на липсата на публични инвестиции за изследвания и иновации, като същевременно се обвързват различните планове за интелигентна специализация посредством съвместни инициативи, за да се преодолеят пречките пред иновациите. Транснационалното сътрудничество може да бъде използвано и като източник на нови идеи, иновативни подходи и умения. То може да улесни трансфера на знание и възможности, както и процеса на обучение.

Регионалните власти могат да се справят с това предизвикателство чрез свързване на своите регионални екосистеми с външни участници в три главни направления: 1) възникващи европейски и макрорегионални мрежи и иновационни екосистеми; 2) глобални, европейски и макрорегионални вериги на стойността и бизнес мрежи; 3) нови възможности за предприемачески открития, свързани с нови възможности в резултат на разширяването.

За да могат да бъдат използвани адекватно тези възможности, регионалните власти трябва да започнат с преразглеждане на съществуващите регионални програми за развитие, стратегии за интелигентна специализация и да правят непрекъснат анализ на регионалната иновационна екосистема. Въпросите, на които следва да търсят отговор, са: Как може да бъде подобрена съществуващата иновационна екосистема? Необходимо ли е да се подсилва системата, за да се стимулират предприемаческите открития? Нужен ли е нов път за развитие, който не може да бъде осъществен със съществуващите в региона ресурси?

Отговорите на тези въпроси биха могли да помогнат на местните власти да идентифицират своите потенциални транснационални партньори. Критериите, на които трябва да отговарят потенциалните партньори са: Могат ли да помогнат за осигуряването на знанията, които липсват? Имат ли нужния капацитет в своята екосистема за изграждането на тези мрежи с потенциален партньор? Ако това е така, може да се започне работа върху инструментите на политиката за сътрудничество. Макрорегионите могат да помогнат за по-широко сътрудничество, свързано със синхронизирането на стратегиите и дори разработването на общи стратегии на ниво макрорегион или европейско ниво.

Транснационална свързаност, иновации и икономически растеж

Икономическият растеж може да бъде улеснен чрез технологични иновации. Следващата технологична революция ще зависи от иновациите в различни индустриални области, обвързани с веригите на стойността посредством редица технологични компоненти, свързани по нови начини. Това е областта, в която разнообразието на макрорегионално ниво в Европа има своя принос: някои региони имат достъп до водещи иновационни съоръжения, други региони имат индустриалните умения, нужни за тестването и индустриалното надграждане – докато макрорегионите могат да притежават и двете. Така ще бъдат надградени транснационалните мрежи на знанието и експертизата, което ще доведе до развитието на транснационални и макрорегионални вериги на стойността.

Глобалните вериги на стойността са „организационни системи“, които оперират в множество страни, които са интегрирани и чиито технологични основи („моторите“) са информационните и комуникационни технологии. Глобалните вериги на стойността извеждат конкурентното предимство на фирмата до глобално и местно конкурентно и сравнително предимство (специфични предимства на фирмата и местоположението). Сравнителното предимство на дадена индустрия може да бъде оценено, както и степента на участие във веригите на стойността вътре в индустрията, включително установяването на тези местоположения, които са основен източник на суровини и получатели на продукцията. Този анализ може да покаже възможностите за поддръжка, разширяване и/или задълбочаване на позиционирането на региона в глобалните вериги на стойността.

Прилагането на подобен анализ към други локации, даден регион (или страна) може да убеди останалите в своята силна позиция и място във веригата на стойността на индустрията. Това показва дали има възможности за развитие на междурегионални, макрорегионални и трансевропейски връзки. Ако липсва информация или тя е труднодостъпна, е необходимо да се идентифицират свързаните с индустрията характеристики. Ако регионалните власти искат да участват в създаването и развитието на европейски индустриални вериги на стойността, основани на интелигентна специализация, трябва да се фокусират на следното: междурегионално изграждане на знания, картографиране на потенциала за съвместимост на глобалните вериги за доставки между приоритетите за регионална интелигентна специализация, идентифициране на пилотни примери за интеррегионални вериги на стойността, ключови акционери, налично оборудване и съоръжения, както и нужните участници и умения в областта на интелигентната специализация и приложение на методология, която да идентифицира възможностите за допълване на националните и регионални организации в съответната област.

В рамките на стратегиите за интелигентна специализация, регионалните политики и правителства могат да изиграят ключова роля в модернизиранието на индустрията на Европейския съюз. За да бъде постигната целта за комбиниране на регионалните и индустриални инструменти на политиките за създаване на платформи за интелигентна специализация, следва да се помогне на регионите да изградят програми за интелигентна специализация чрез улесняване на контактите между фирмите и клъстерите, подпомагане на достъпа до иновативни стратегии и пазарни възможности. Крайната цел е да се усилят междурегионалните иновации, които биха могли да бъдат подкрепени от Европейските структурни и инвестиционни фондове, Европейския фонд за стратегически инвестиции.

Съвременни управленски практики XI - БСУ, 2021
ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ В ДЕСЕТИЛЕТИЕТО
НА СВЪРЗАНОСТТА И АВТОМАТИЗАЦИЯТА

Заклучение

Интелигентната специализация започва в даден регион или страна чрез използване на експертизата и индустриалните умения, които са част от регионалната иновационна екосистема. Някои региони не притежават комплексни иновационни екосистеми, което означава, че регионалните иновационни екосистеми следва да бъдат подсилени и чрез транснационално обучение и сътрудничество. Две са главни форми на сътрудничество. Първо, транснационално обучение, насочено към: анализ и обучение чрез мониторинг и трансфер на добри практики; подобряване на механизмите на управлението. Второ, транснационално сътрудничество в областта на нови и съществуващи инструменти на политиките: засилване на съществуващата база знания, което води до повече предприемачески открития и бъдещ икономически растеж; синхронизиране на стратегиите за интелигентна специализация с цел развитие на общи макро-регионални и трансевропейски иновационни стратегии.

В основата на макрорегионалните и трансевропейските стратегии за интелигентна специализация следва да бъдат подходи за експериментално разширяване и укрепване на регионалните иновационни екосистеми. За постигането на устойчиви дългосрочни резултати, тези експерименти следва да прилагат някои от съществуващите инструменти за интелигентна специализация. Важен въпрос е преходът от временни програми, проекти и мрежи към нова институционална рамка за еволюция и сътрудничество между интелигентно специализираните региони. Следващата важна стъпка е да се използва напълно европейското разнообразие, идентифицирано чрез регионалните стратегии за интелигентна специализация. Дългосрочно предизвикателство е засилването на възникващите европейски и макрорегионални системи на иновации, които са в подкрепа на регионите.

Литература:

1. Esparza-Masana, R. (2021) Towards Smart Specialisation 2.0. Main Challenges When Updating Strategies. Journal of the Knowledge Economy. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s13132-021-00766-1.pdf>
2. Guide on Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3 Guide) (2012) European Commission. <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/en/web/guest/w/guide-on-research-and-innovation-strategies-for-smart-specialisation-ris3-guide>
3. Innovation-driven Growth in Regions: The Role of Smart Specialisation (2013) OECD. <https://www.oecd.org/sti/inno/smart-specialisation.pdf>
4. Mariussen, A., Rakhmatullin, R., Stanionyte, L. (2016) Smart Specialisation: Creating Growth through Transnational cooperation and Value Chains. Thematic Work on the Understanding of Transnational cooperation and Value Chains in the context of Smart Specialisation. JRC Science Hub. European Union. <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/154989/Smart+Specialisation+Creating+Growth+through+Trans-national+cooperation+and+Value+Chains/f3587cf2-c511-42a4-b559-a89d511a7e38>
5. Smart Specialization Platform. (2021) Strategies for Research and Innovation-Driven Growth. European Commission. <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/>
6. Smart Specialization Strategy (S3) (2020) A Policy Brief from the Policy Learning Platform on Research and innovation. European Union. Interreg Europe. European Regional Development Fund. https://www.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/plp_uploads/policy_briefs/Smart_Specialisation_Strategy_S3_-_Policy_Brief.pdf